

Євгеній Копилець
(Полтава)

ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ КУЛИК (ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Систематизовано та узагальнено біографічні дані про Олексія Івановича Кулика (1937–2002) – педагога, самодіяльного митця, краєзнавця з м. Кобеляк Полтавської області. Константовано розбіжності у публікаціях, присвячених О. І. Кулику, акцентовано на останніх роках його життя, які лишилися поза увагою дослідників.

Ключові слова: Олексій Іванович Кулик, краєзнавство, Кобеляцький музей літератури і мистецтва, Кобеляки.

У березні 2022 року виповнилося 85 років від дня народження Олексія Івановича Кулика – педагога, художника, фотографа, поета-аматора, самодіяльного музиканта, краєзнавця, фундатора Кобеляцького районного музею літератури і мистецтва. З цієї нагоди у Кобеляцькому музеї літератури та мистецтва імені Олексія Кулика Кобеляцької міської ради планували урочистості, приурочені також до 40-річчя закладу. Та повномасштабне російське вторгнення завадило реалізації цих задумів. Тож ушануємо видатного краєзнавця, з яким ми впродовж кількох років спілкувалися особисто, хоча б у форматі статті.

Олексія Івановича так чи інакше згадано в десятках публікацій у періодичних та книжкових виданнях. Здавалося б, і віхи біографії цієї людини, яка все життя, окрім років служби в армії та навчання у педінституті, провела на Кобеляччині, мають бути давно з'ясованими. Проте біографічні відомості, наведені у публікаціях, нерідко містять суперечливу інформацію та явні помилки.

Наприклад, у статті Ю. Ю. Гамаль «Храм дев'яти муз» Олексія Івановича названо Іваном [6]. У її ж матеріалі «Музею – 30 років» зазначено, що музей літератури і мистецтва припинив діяльність у зв'язку з аварійністю приміщення у 1995 р. [5] (насправді – у 1996 р.), а в публікації цієї ж авторки «Музей – візитна картка міста» з

посиланням на заступника голови районної ради Василя Мирошнеченка сказано, що у 1995 р. музей поновив роботу [4] (насправді – у 1998 р.). Місцем народження Олексія Кулика Т. В. Бондаревська називає с. Горішні Млини Кунівської сільської ради [3], тоді як в автобіографіях він зазначав, що народився в с. Кунівка. Ю. В. Погода пише, що Кулик «помер 23 березня 2002 року, одного дня не доживши до свого 55-річчя» [25, с. 279], а за офіційними даними О. І. Кулик помер 25 березня 2002 р. на 66-му році життя. За В. М. Ханком, Кулик завідував музеєм літератури і мистецтва до 2002 р. [29, с. 377], насправді ж його керівництво музеєм завершилося кількома роками раніше.

Неповною мірою відображено у публікаціях і внесок О. І. Кулика у розвиток культури та краєзнавства Кобеляччини. Енциклопедичні статті є надто стислими і тематичними: основну увагу в них приділено діяльності Кулика як засновника районного музею літератури і мистецтва ще за радянських часів. У дописах журналістів та дослідників, у спогадах колег останні роки життя О. І. Кулика лишилися поза увагою. Так, у працях В. М. Ханка останні значущі публікації Кулика датовані 1988-1989 рр. [29, с. 435; 30, с. 72]. Ю. В. Погода стверджує, що після закриття музею та переміщення експонатів до вогкого підвалу Олексій Іванович «полишив... усі свої колишні заняття – і музейною справою, і краєзнавством. На окремі прохання в чомусь допомогти, у чомусь посприяти... просто не реагував» [25, с. 278-279].

Але матеріали Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика засвідчують, що саме діяльність у 1990-х – на початку 2000-х рр. дуже важлива для розуміння особистості Олексія Івановича. У перші роки відродження української державності він, осмисливши прожиті літа, підсумував їх так: «Я був українцем усе своє свідоме життя. [...] ...Прожив біля своєї землі, біля землі предків... [...] Люблю свій край по-чесному – а тому й присвячую йому, його людям, своє серце, свої думи, свою багаторічну працю...» (запис від 21 квітня 1992 р.) [21]. Діяльністю і в музеї, і поза музеєм Кулик у цей період популяризував українське народознавство, народне мистецтво, допомагав повертати добре ім'я репресованих тоталітарним комуністичним режимом та примусово викреслених із історії земляків, відновлював забуті чи спотворені сторінки минувшини рідного краю.

Мета статті – систематизувати та узагальнити біографічні дані про Олексія Івановича Кулика, висвітлити маловідомі деталі його життєпису, які досі лишалися поза увагою дослідників.

В автобіографії, датованій 1979 р., О. І. Кулик писав: «Я, Кулик Олексій Іванович, народився 24 березня 1937 р. в селі Кунівка Кобеляцького р-ну Полтавської обл. в сім'ї колгоспників. [...] Батьки:

Кулик Іван Петр.[ович], 1893 р.н., мати – Кулик Тетяна Махтеївна 1893 р. народж., до Вел[икої] Ж.[овтневої] соц.[іалістичної] рев[олюції] – селяни-бідняки. З установленням рад.[янської] влади працювали в с/госп-ві[,] в 1929 році вступили в колгосп і працювали в ньому до старості» [21]. Власне, Кунівка, яка знаходиться за 4 км від райцентру, тоді належала до Золотарівської сільради Кобеляцького району Харківської області; до новоствореної Полтавської області район відійшов 22 вересня 1937 р. [26, с. 354].

У записах Олексія Кулика короткі спогади про довоєнні роки та початок німецько-радянської війни змінюються описом відступу нацистських окупантів та приходу Червоної Армії наприкінці вересня 1943 р. Дитяча пам'ять зберегла і несподівану доброту гітлерівців («німці, відходячи, картоплею м'ятою пополам з м'ясом вгощали – ...у самих дома дітки були, розуміли, що й до чого» [21]) і тривожне очікування червоноармійців – чи не будуть обстрілювати село? («Сиділи в окопі зробленому моїм батьком із землянки кролячої, Г-подібної, доточив він той поворот із східцями, зверху балок наклав, укрити околотом, а зверху більше як метр землею вкрив... Зійшлися сусіди з дітлахами, всі там вмістилися до ранку» [21]). Із двох старших братів (Григорій – 1921 р. н., Іван – 1923 р. н.) один, Іван, загинув на війні, інший не повернувся до батьківської хати, бо зробив кар'єру військового.

Змалку хлопчик постійно малював. Навчився цьому від тата (саме так – татом – Кулик називав батька навіть у російськомовних нотатках часів строкової військової служби), який створював традиційні картини з українського життя, а сина розважав ілюстраціями до народних казок: «Помню, нарисует волка с вмерзшим в лед хвостом, а сгоры бегут люди, потом лиса едет на волке верхом, или мужик везет рыбу, а вслед лиса насбрасывала, потом сидит ест, а волк только облизывается...» [21] (із записів 1958 р.). Батько ж прищепив йому й любов до музики, адже був самодіяльним скрипалем. Утім, мистецтвом захоплювалися і старші брати: обидва малювали, а Григорій певний час працював завклубом, де грав на піаніно.

У вересні 1944 р. Олексій пішов до школи в сусіднє село Горішні Млини: «Приготувала мене мама: картуз старшого брата знайшла, а він великий, на вуха налазить, торбу для книжок з рушника пошила...» [21]. Після Горішньо-Млинської початкової відвідував Кобеляцьку семирічну школу № 3, потому – Кобеляцьку середню школу № 2. У старших класах почав писати вірші (принаймні з 1952 р.; кілька віршів у 1955 р. надрукувала районна газета «Переможець»), збереглася і п'єса Олексія Кулика про дитячі роки Тараса Шевченка, датована 1955 р.

Після закінчення школи юнак певний час працював у сусідній Ліщинівці інструктором із праці у будинку інвалідів. Далі була служба в армії (1956–1959 рр.). У 1957 р. районна газета надрукувала його вірша, присвяченого виконанню військового обов'язку:

*Тепер горджусь я юністю солдата,
Що в бойовім строю завжди іде...
Я знаю, що ніхто вірніш, як мати,
Мене там дома у селі не жде [21].*

Строкову службу Кулик проходив у Вишньому Волочку Калінінської (нині Тверська) області РРФСР, а вірші писав про Україну...

*Я люблю тебе, рідна Вкраїно,
Як за матір, в бою постою.
Я стою за кохану дівчину,
За хорошу, ласкаву мою! [21] (1958 р.).*

У 1959 р. Олексій Кулик вступив на історико-філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка; 1964 р. закінчив його, набувши спеціальність учителя української мови і літератури та історії. У цей час продовжував писати вірші, намагаючись дотримуватися девізу «Nulla dies sine linea» – «Ані дня без рядка». Повернувшись на малу батьківщину, став працювати вчителем історії й географії та вихователем новоствореної Кобеляцької школи-інтернату.

Як засвідчила колишня учителька школи-інтернату Л. В. Несвіжа, Олексій Іванович «був хорошим учителем, діти ходили за ним слідом... Просили, щоб щось цікаве їм розповів або показав. Інколи просто не давали проходу» (цит. за [32]). Те ж саме підтвердив інший колега О. І. Кулика по школі, А. І. Кучеренко: «У школі-інтернаті він займався з дітьми різною творчістю, діти його за це любили» (цит. за [24]). І Кулик любив дітей. Іще студентом він одружився, а в 1964 р. став батьком. На жаль, особисте життя не склалося: через певний час подружжя розлучилося, син Юрій залишився із матір'ю. Для Олексія Івановича це була невигойна рана на все подальше життя.

В. Д. Радченко, колишній однокласник О. І. Кулика по Кобеляцькій школі № 2 та колега по школі-інтернату, згадував: «І як людина, і як учитель він був дійсно неординарною особистістю. ...Був талановитим у всьому: як художник-портретист, створював картини випалюванням по дереву, мав нахил до віршування, добре грав на скрипці, прекрасний фотограф. За глибиною і широтою знань... його тоді, пам'ятаю, називали «ходячою енциклопедією». Він уособлював собою сплав критичного розуму, такту, інтелігентності. Нікому і ніколи не нав'язував своїх думок чи переконань» [1, с. 32].

Непересічного молодого вчителя помітили. У 1968 р. Олексій Кулик став завідувачим методичним кабінетом Кобеляцького районного відділу народної освіти. Того ж року вступив до КПРС – посада зобов'язувала, а в 1972 р. перейшов працювати інструктором до Кобеляцького районного комітету Комуністичної партії України.

Та партійної кар'єри Кулик не зробив. Як зауважив колишній голова виконкому Кобеляцької міської Ради народних депутатів І. П. Пасько, «Для Олексія Кулика характерна його правдивість. [...] Можливо, Кулик тому надовго й не затримався у райкомі партії, бо там треба було говорити і писати те, що скажуть. Пішов у школу до дітей – у цьому його принциповість» (цит. за [24]).

У 1979 р. О. І. Кулик повернувся до школи-інтернату на посаду вихователя та розпочав головну справу свого життя – створення районного музею відомих діячів культури, що походять із Кобеляцького краю. Маючи у цьому підтримку районної влади, розгорнув бурхливу краєзнавчу діяльність: лише за осінь 1979 р. близько 20 разів відвідав Київ у пошуках матеріалів. У 1980 р. паралельно з роботою вихователем Кулик почав працювати методистом Полтавського краєзнавчого музею, що дало змогу оптимізувати підготовчу роботу до відкриття у Кобеляках районного музею літератури та мистецтва.

За 3 роки О. І. Кулик вивчив та систематизував матеріали про письменників, художників, композиторів, артистів – вихідців із Кобеляччини, розробив тематико-експозиційний план та художнє оформлення. Спілкувався з митцями-земляками як листами, так і особисто, працював у архівах. До пошуку експонатів долучилися експедиційні загони вихованців школи-інтернату. За сприяння влади експозицію розмістили у будинку, спорудженому 1913 р., в 9 залах загальною площею 226 м². У лютому 1982 р. музей, який не мав аналогів в Україні, було відкрито. Прикметно, що, хоча на урочистостях були присутні завідувачий сектором культури Полтавського обкому КПУ, начальник обласного управління культури, відповідальний секретар обласної письменницької організації, перший запис у книзі відгуків музею зробили не почесні гості, а делегація Кобеляцької школи-інтернату на чолі з завучем В. М. Циганенком [2].

За роки, коли Кулик завідував районним музеєм літератури і мистецтва, музей відвідали близько 17 тисяч чоловік! Екскурсії, уроки-екскурсії, літературно-мистецькі бесіди, лекції, зустрічі з митцями, виставки... – усім цим, як і господарськими клопотами, опікувалася одна людина.

А ще Олексій Іванович регулярно друкував у районній газеті «Колос» нариси про видатних земляків, матеріали з історії рідного краю та ілюстрував їх виконаними власноруч малюнками [13; 15; 16;

19; 20]. Коли наприкінці 1997 р. він спробував підрахувати загальну кількість своїх малюнків, налічив їх понад 600 [21]. Працював у різних техніках, використовував олівець, туш, гуаш, акварельні та олійні фарби, практикував випалювання по дереву...

Заслужений працівник культури України, мистецтвознавець В. М. Ханко, який листувався з Куликом із 1980-х рр., а в 1990-х рр. неодноразово відвідував його у Кобеляках, у листі до директора Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика Т. М. Чешко від 10 вересня 2019 року засвідчив: «Мене вражало те, що він був справжнім інтелектуалом, мав широкий аспект здібностей, добре знав історію свого краю, його минувшину, діячів різних фахів і уподобань, знав рідкісну і навіть призабуту літературу. [...] ...Він був великим прихильником синтезу слова й зображення... Але найголовніше, що Олексій Іванович був на дві-три голови вище всіх краснаварців Полтавської області, бо він зібрав великий масив матеріалів про діячів літератури, музики, театру, красних мистецтв, народної й самодіяльної творчості ХХ ст. Створений ним музей унікальний і рідкісний за своїм характером, бо репрезентує значні культурні досягнення наших земляків не лише в Україні, а й за її межами» [21].

Початок 1990-х рр. ознаменувався для України поворотними суспільно-політичними подіями. У цей час О. І. Кулик активно співпрацював із науковцями, які повертали добре ім'я землякам, репресованим за сталінських часів. Про це свідчить збережена частина його листування з О. П. Юренком – одним із авторів полтавських томів книжкової серії «Реабілітовані історією» [27]. У листі від 10.12.1991 Юренко дякує за надіслані матеріали та пише: «Пам'ятаю свою обіцянку дати Вам деякий матеріал про Кобеляки в 1919-20 рр. Думаю незабаром це зробити. Бажаю Вам... успіхів у Вашій дуже нелегкій, але й дуже потрібній і благородній роботі» [21].

Кулик доклав зусиль і до відродження на кобеляцькій землі пам'яті про Григорія Китастого. На початку 1990-х про цього світової слави бандуриста згадували хіба що родичі. Та у вересні 1990 р. до Кобеляк зі США приїхала вдова Григорія Трохимовича Китастого – Галина Дмитрівна. Вона відвідала музей літератури і мистецтва, про який у газеті «Свобода» відгукнулася так: «У Кобеляках є бідненький музей, але в ньому професійно і з великою любов'ю виставлені в примітивних шафах твори і персональні речі вжитку визначних людей Кобеляцького району» [9]. Поспілкувавшись із Олексієм Івановичем, удова митця передала йому матеріали про чоловіка: «Завідуючому музеєм О. Куликові я передала книжки, афіші, фотографії, ноти, платівки, касети тощо, пов'язані з особою Г. Китастого. Його радості не було меж...» [9]. Саме вони склали основу експозиції, яка з

незначними змінами досі експонується у музеї. А 31 січня 1991 р. у районній газеті «Колос» вийшов нарис О. І. Кулика «Співак-бандурист з Кобеляк» [17], із якого чимало кобелячан уперше дізналося про основні факти біографії Китастого, його мистецьку спадщину.

Архів О. І. Кулика засвідчує, що він цікавився постаттю знаного земляка ще до приїзду Г. Д. Китастого: серед його рукописів у Кобеляцькому музеї літератури та мистецтва є короткий конспект радіопередачі від 04.04.1990 (певно, із циклу «Кобзарське мистецтво»), в якій ішлося про Григорія Китастого. Збереглася і чернетка його листа до Г. Д. Китастого, датована листопадом-груднем 1990 р. (зі змісту зрозуміло, що це відповідь на лист Галини Дмитрівни; на жаль, він у паперах О. І. Кулика не виявлений), де Кулик зазначає: «Пісні у виконанні капели і зокрема, Г. Т. Китастого, слухав: кілька разів Українське радіо транслювало передачі про нього, про капелу» [21].

Долучився О. І. Кулик і до збереження доробку старшого брата Г. Т. Китастого – Андрія. Той мав виразні здібності художника і був відданий на навчання до київського майстра іконопису. На жаль, його життя рано обірвала Перша світова війна. Крім ікон, на згадку родині залишився виконаний Андрієм портрет Тараса Шевченка. Нині, завдяки Кулику, він зберігається у музеї літератури та мистецтва [28, с. 344]. Саме Кулик надав відомості про Андрія Китастого упорядникові двотомної «Полтавської Шевченкіани» П. П. Ротачеві. У листі від 10.01.1995 Ротач дякує за інформацію до книги та висловлює сподівання на подальшу допомогу Кулика у роботі над нею [21].

У школі-інтернаті О. І. Кулик у ці роки оформив кімнату народознавства та кабінет історії України. У звіті про роботу Кобеляцького районного музею літератури і мистецтва за 1993 р. він зазначив: «Протягом ІV кв. продовжувалась робота по створенню кімнати народознавства в Кобеляцькій школі-інтернаті: ...підібрано зразки українських костюмів і народного житла по регіонах України (в малюнках); підібрано старовинні картини, народна вишивка, вироби з дерева, роботи місцевих митців та ін. Заготовляється і вишукується матеріал (рогіз, хворост, рейки, дошки, фанера), речі побутового вжитку для відтворення макету української хати» [21].

У 1993 р. Олексій Іванович розробив проект реекспозиції районного історичного музею, який давно занепав до рівня пересічної «Ленінської кімнати». Із його записів зрозуміло, що перший відділ музею мав носити назву на кшталт «Україна – наша рідна Батьківщина (Вітчизна), країна, держава, рідна земля – земля наших предків». В оформленні планувалося використати державну символіку, заклик «Любіть Україну...», книги «Історія України-Руси» М. С. Грушевського та М. М. Аркаса, «Кобзар» Т. Г. Шевченка [21]. Та на заваді став брак коштів: як зазначав Кулик у звіті про роботу Кобеляцького районного

музею літератури і мистецтва за 1994 р., «Продовжуються вивчатись матеріали Кобеляцького історичного музею, але проблемою є фінансування на його переобладнання» [21].

А через два роки О. І. Кулик несподівано позбувся і музею літератури та мистецтва. Будинок музею потребував ремонту; районна влада вирішила передати його податковій інспекції, а музею було обіцяне колишнє приміщення міської ради, яке також потрібно було довести до ладу. На час ремонту матеріали музею були перевезені до районного будинку культури. За свідченнями кобелячан, це відбувалося недбало. Про збереження експонатів, у збирання яких було вкладено скільки праці і скільки душі, особливо не турбувалися.

У журналі обліку відвідувачів 11 грудня 1996 р. О. І. Кулик записав: «Приміщення передано рай.[онній] податк.[овій] інсп.[екції]. Експонати всі перевезені в райвідділ культури, поки не відремонтується приміщення бувшої міськради. Далі буду надавати консультації і чим зможу допомагати людям» [21]. Після цього йдуть записи про консультування місцевих освітян із районного будинку дитячої творчості, відділу народної освіти, школи-інтернату, міської середньої школи № 2, надання їм різноманітних краєзнавчих та народознавчих матеріалів.

За 1996-1997 рр. Кулик створив нарис «Сторінки минулого (історія Кобеляк і краю з найдавніших часів до 1917 року)» [21] (за його доповнену версію, підготовлену до друку Л. І. Митьком під назвою «Край наш Кобеляцький», О. І. Кулик у 2003 р. посмертно став дипломантом літературно-мистецької премії імені Володимира Малика). Власне, як свідчать чорнові матеріали, роботу над нарисом він почав іще у 1980-х рр. [14], проте перший варіант рукопису був відхилений харківським видавництвом «Прапор» як недосконалий; до того ж, суспільна переоцінка подій радянського періоду відбила бажання співпрацювати над нарисом у журналіста Анатолія Колесника.

Тоді ж О. І. Кулик виконав чорнову роботу по нарису «Внесок наших земляків в українську і світову культурну спадщину» (досі не опублікований). Крім Григорія Китастого, у ньому Олексій Іванович, використавши матеріали від О. П. Юренка, згадав розлогим абзацом Івана Майстренка – видатного діяча української еміграції, науковця, відомого критика Комуністичної партії Радянського Союзу: «Написав і видав ряд праць: з історії боротьбизму, про більшовизм, з історії Комуністичної партії України, про брежневську доктрину, про кризові явища в радянській економіці, з питань національної політики КПРС» [21].

Та все ж улюбленим дітищем для О. І. Кулика був музей. Його закриття Кулик сприйняв дуже болісно, адже, не маючи родини (батько помер 1966 р., мати – 1974 р., брат Григорій жив у Білорусії в

Гомелі, з колишньою дружиною, а відтак і з сином Олексій Іванович не спілкувався), він увесь віддавався улюбленій справі. Але час спливав, а справи не просувалися. Кулик почав дедалі частіше зловживати спиртним. Коли ж приміщення, яке призначалося для музею, нарешті відремонтували, депутати міської ради виступили за передачу його новоствореній податковій міліції [31, с. 115].

Зрештою 1998 р. музей таки відродили. Допомогло відзначення на державному рівні 80-річчя вихідця з Кобеляччини Олесья Гончара: чекали на приїзд низки високих гостей, яким потрібно було щось показувати. Основу експозиції, присвяченої Гончару, склали все ті ж матеріали, раніше зібрані О. І. Куликом [23]. Проте очолювати музей хворий Кулик уже не міг, а працювати в музеї художником під новим керівництвом, як казав сам, не захотів. У 1997 р. його звільнено із школи-інтернату у зв'язку з виходом на пенсію.

Та краєзнавства Олексій Іванович не полишив. У 2000 р. він активно включився у конкурс проєктів герба та прапора Кобеляк. Адже звична міська символіка 1842 р. уособлювала остаточну поразку шведської армії біля Переволочної після Полтавської битви. З відродженням української незалежності стало зрозуміло, що для кобелячан герб Кобеляк царських часів насамперед є нагадуванням про страшну долю тисяч прихильників гетьмана Івана Мазепи – запорожців та переволочан із родинами, яких було застрелено, порубано, спалено живцем московським військом. Про тих, хто знайшов вічний спочинок у водах Ворскли чи Дніпра, хто сконав на колесі, хто був відпущений з відрізними носом і вухами – за те, що прагнули жити вільно на рідній землі [10]. Тож міська рада вирішила затвердити герб і прапор Кобеляк, які б несли адекватне смислове навантаження [12].

Проєкти Кулика (а він розробив їх десятки) базувалися на традиційних козацьких символах. Наприклад, Олексій Іванович вважав за доцільне залишити в гербі частину елементів міського герба 1842 р. На його думку, шаблю та рушницю доречно трактувати у контексті козацької історії сотенного містечка, хоча свого часу царська Герольдія і використала їх для позначення перемоги росіян над шведами під Переволочною. Кулик писав: «Добре, хоч тоді в 1842 р. не нав'язали нам двоголового орла з пазурами на всі боки, а так люди... все ж таки бачили наші козацькі символи ось уже більше 150 років» [21]. Замість переможного лаврового вінка він запропонував розмістити у гербовому полі літеру «К» з кобеляцької міської печатки початку XVIII ст. Цей проєкт О. І. Кулика отримав високу оцінку голови Українського геральдичного товариства А. Б. Гречила та брав участь у фіналі конкурсу [11].

Неважко переконатися, що у низці краєзнавчих видань про Кобеляччину, які вийшли друком на початку 2000-х рр., використані матеріали, зібрані та раніше опубліковані О. І. Куликом. Наприклад, це стосується книги В. С. Чернявського «Кобеляччина на межі тисячоліть» (2000 р.) [31, с. 7-9] та ювілейного видання «200 років Кобеляцькому повіту» (2003 р.) [7, с. 22-23, 26-28]. От тільки послатися на його праці чи хоча б згадати Олексія Івановича автори не вважали за потрібне.

Частину унікальних документальних матеріалів Олексій Іванович не встиг повноцінно використати, але залишив нащадкам. Саме у нього зберігався щоденник кобеляцького прикажчика Матвія Титовича Бобошка за 1916-1921 рр., пізніше підготовлений до друку Ю. В. Погодою та Ю. О. Попругою [25]. Завдяки М. Т. Бобошкові до нас дійшли свідчення і про грандіозну маніфестацію у Кобеляках із десятками синьо-жовтих прапорів після панахиди по Шевченкові у квітні 1917 р., і про виголошення I Універсалу Центральної Ради та молебень за Україну на Соборній площі у липні того ж року. Ці сторінки рукопису Бобошка густо помережані Куликовими помітками.

Доживав віку Олексій Іванович Кулик у злиднях. За борги йому відключили газопостачання, тож узимку він грівся, обкладаючись пластиковими пляшками з гарячою водою, або ж залазив до погребка – там було тепліше, ніж у кімнаті.

Помер О. І. Кулик 25 березня 2002 р. Жодного некролога у районній газеті, де із 1950-х рр. друкувалися його вірші, статті, малюнки, фотографії, не було.

Визнання Кулик отримав за кілька років по смерті. Рішенням чотирнадцятої сесії шостого скликання Кобеляцької районної ради Полтавської області від 27.03.2012 засновнику Кобеляцького музею літератури і мистецтва О. І. Кулику присвоєне звання Почесного громадянина Кобеляцького району, рішенням двадцять п'ятої сесії шостого скликання Кобеляцької міської ради від 05.04.2013 художник, письменник та історик-краєзнавець О. І. Кулик став Почесним громадянином міста. Двадцять перша сесія Кобеляцької районної ради 30 квітня 2013 р. вирішила присвоїти ім'я Олексія Кулика музею літератури та мистецтва, а 2 жовтня 2015 р. на фасаді музею урочисто відкрили меморіальну дошку його фундаторові.

Спадщина Олексія Івановича Кулика затребувана і нині. У 2014 р. районна газета «Колос» передрукувала статтю Кулика «Тарас Шевченко і наш край» [18], уперше опубліковану 1989 р. У 2017 р. у «Колосі» вдруге побачила світ стаття «Ім'я рідної домівки» [13], написана 1987 р. Історико-краєзнавчий нарис «Край наш Кобеляцький» витримав уже три видання (2002, 2013, 2016 рр.) [22], було анонсовано четверте. А головне – живе і приймає відвідувачів

Кобеляцький музей літератури та мистецтва імені Олексія Кулика Кобеляцької міської ради.

Не маємо на меті презентувати постать Олексія Івановича Кулика винятково у вирашному, кон'юнктурному ракурсі. Він не був дисидентом, його не можна назвати незаслужено забутим подвижником. Та, до честі Олексія Івановича, він, одержавши за життя з нагород хіба що медаль «Ветеран праці» (1989 р.), ніколи й не виставляв себе таким. Прикметно, що, підбиваючи підсумки кількарічної нелегкої роботи над створенням музею, Кулик детально перераховує причетних до цієї справи – від перших осіб області й району до рядових столярів, мулярів, працівників друкарні та райпобуткомбінату. Головне для себе він підсумував за 10 років до смерті: «Я був українцем...».

Незадовго до 50-річного ювілею О. І. Кулик, викладаючи на папері пережите, звернувся до прийдешніх поколінь: «Бережіть рідний край, знайте про нього все: від далекої, хай і легендарної минувшини до пережитих вами перших років, перших кроків, перших відчужень, перших побачень з цим світом.

Бережіть у серці тепло рідної домівки, подих вітерця, ранню зорю, схід сонця, легкі хмарки в небі, грозові темні хмаровиська над обрієм, передвечірнє сонце над горизонтом, вечірню прохолоду, солов'їні переливи вночі – все це ваше дитинство, ваша юність, ваш край і священна земля.

За неї не шкодуйте нічого – живіть де завгодно, але знайте, що ота крихта Планети, де ви з'явилися на світ – Ваша Планета, Ваша блискітка, яку берегти Вам до скону, до кінця» [21]. Цей духовний заповіт Олексія Івановича не втрачає актуальності.

У статті використано матеріали, зібрані у процесі підготовки вихованцями Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» під нашим керівництвом краєзнавчо-дослідницьких робіт «Українець Олексій Кулик» (2019 р.) та «Олексій Кулик – біограф Кобеляцького краю» (2020 р.). За велику допомогу у доборі джерел дякуємо директорці Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика Кобеляцької міської ради Тетяні Миколаївні Чешко.

Джерела і література

1. Бажан А., Бобошко Р. Кобеляцькій школі-інтернату – перші 50. Київ: Талком, 2014. 92 с.
2. Бобрищев К. Скарбниця таланту й любові. Колос. 1982. 13 лютого. С. 1.
3. Бондаревська Т. Світлом осяяний. Ехо Кобеляк. 2007. 6 квітня. С. 11.
4. Гамаль Ю. Музей – візитна картка міста. Колос. 2012. 18 лютого. С. 5.
5. Гамаль Ю. Музею – 30 років. Колос. 2012. 8 лютого. С. 2.

6. Гамаль Ю. Храм дев'яти муз. Колос. 2008. 21 травня. С. 5.
7. 200 років Кобеляцькому повіту. Полтава: Артполіграфсервіс, 2003. 121 с.
8. Діденко О. Кобелячани вшанували пам'ять талановитого земляка. Ехо. 2015. 9 жовтня. С. 7.
9. Китаста Г. На батьківщині кобзаря. Свобода. 1991. 11 травня. С. 3.
10. Копилець Є. Докір гетьману Хмельницькому, чи нам, «вдячним нащадкам»? Колос. 1998. 12 серпня. С. 2-3.
11. Копилець Є. Проекти є. На чому зупинимось? Колос. 2000. 5 липня. С. 3.
12. Копилець Є. Якими бути гербу та прапору Кобеляк? Колос. 1999. 22 грудня. С. 2; 25 грудня. С. 2; 29 грудня. С. 2.
13. Кулик О. Ім'я рідної домівки. Колос. 2017. 28 липня. С. 3.
14. Кулик О. І., Колесник А. М. Кобеляки. Історико-краєзнавчий нарис. [Рукопис]. Особистий архів автора. 60 арк.
15. Кулик О. Людина неспокійної вдачі. Колос. 1980. 16 серпня. С. 4.
16. Кулик О. Музей – пам'ятник землякам. Колос. 1982. 16 лютого. С. 2; 20 лютого. С. 2.
17. Кулик О. Співак-бандурист з Кобеляк. Колос. 1991. 31 січня. С. 2.
18. Кулик О. Тарас Шевченко і наш край. Колос. 2014. 31 січня. С. 2.
19. Кулик О. У нас в гостях Віталій Кирейко. Колос. 1980. 5 липня. С. 4.
20. Кулик О. Художник театру. Колос. 1981. 31 січня. С. 4.
21. Матеріали Кулика Олексія Івановича в основному та науково-допоміжному фондах Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика Кобеляцької міської ради.
22. Митько Л., Кулик О. Край наш Кобеляцький: історико-краєзнавчий нарис. [Вид. 3-тє, доопрац.]. Кобеляки: КП «Видавництво «Кобеляки», 2016. 184 с.
23. Овдієнко Л. Любов і шана – Олесю Гончару. Колос. 1998. С. 2.
24. Писемна О. Жива енциклопедія Кобеляцького краю. Колос. 2013. 27 березня. С. 3.
25. Погода Ю. В., Попруга Ю. А. Дневник приказчика. Полтава: «Барз» Инк., 2005. 296 с.
26. Полтавщина: енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. К.: Українська Енциклопедія, 1992. 1024 с.
27. Реабілітовані історією. У 27 тт. Полтавська область. Книга 5 / упорядник О. А. Білоусько. Київ–Полтава: Оріяна, 2007. 720 с.
28. Ротач П. П. Полтавська Шевченкіана: спроба обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії. У 2-х кн. Кн. 1: А-К. Полтава: Дивосвіт, 2005. 432 с.
29. Ханко В. М. Енциклопедія мистецтва Полтавщини: у 2-х т. Т. 1: А-Л. Полтава: ТОВ «АСМІ»; Видавець О. Ханко, 2014. 503 с.
30. Ханко В. М. Мистецтвознавча думка на Полтавщині. Полтава, 2007. 136 с.
31. Чернявський В. Кобелячина на межі тисячоліть. Кобеляки, 2000. 156 с.
32. Чешко Т. Біограф. Колос. 2013. 23 березня. С. 5.